

УДК 811.316.77

DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.3-2/06>**Пеленейченко Л. М.**

Національна академія Національної гвардії України

Ревуцька С. М.

Національна академія Національної гвардії України

Риб'як В. В.

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

ЦІННІСНІ ПРІОРИТЕТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКИХ ВІЙСЬКОВИХ: ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНО-СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ

Стаття присвячена виявленню інтернаціональних і національно-специфічних ознак у ціннісних пріоритетах професійної комунікативної культури українських військових. Обґрунтовується положення, що саме ціннісні пріоритети є основою будь-якої комунікативної культури, оскільки вони формують світоглядні оцінки та способи комунікативної взаємодії в процесі міжкультурної комунікації й у спілкуванні представників тієї самої комунікативної культури. У статті професійна комунікативна культура визначається як спосіб комунікативної взаємодії людей, об'єднаних спільними цінностями й нормами в межах певної професії. Доводиться, що професійна субкультура є унікальною, оскільки поєднує ознаки не тільки макрокультури, притаманної кожному окремому народові, а й ті, що становлять сутність професії незалежно від національного чи етнічного оточення, у якому перебуває фахівець. Аналіз інтернаціональних ціннісних пріоритетів, їх впливу на формування професійної комунікативної культури військовослужбовців здійснювався на матеріалі підручників і посібників для курсантів США, а також посібника для офіцерів країн-членів НАТО. Інтернаціональні пріоритетні цінності українських військових виокремлювалися за текстом Статуту Збройних сил України. Для виявлення національно-специфічних ціннісних пріоритетів українських військовиків використовувалися не тільки вказаний Статут, а й фрагменти дискурсивних практик українських військовослужбовців: висловлення в інтерв'ю, спогади, перемовини. Установлено, що українські військовослужбовці визнають ціннісні пріоритети, що притаманні професійній військовій комунікативній культурі як такі й являють собою інтернаціональні ознаки: патріотизм, колективізм, сила волі, сміливість, мужність, обов'язок, самопожертва.

Доведено, що національно-специфічними цінностями є такі: єдина Україна, вільна Україна, захист України, щастя дітей, мир, братерство, сім'я, віра. Національно-специфічні цінності проявляються в комунікативній поведінці українських військовослужбовців, а також у стратегіях і тактиках їх комунікативної взаємодії. Формування чітких уявлень про професійну комунікативну культуру військовослужбовців сприятиме встановленню повного взаєморозуміння між представниками збройних сил різних країн світу та їх плідному співробітництву.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, макрокультура, субкультура, професійна комунікативна культура, духовні цінності, норми культури, комунікативна взаємодія, інтернаціональні ознаки комунікативної культури, національно-специфічні ознаки комунікативної культури.

Постановка проблеми. Сучасне мовознавство відзначається значним інтересом до проблем комунікативної культури, міжкультурної комунікації, що пояснюється розширенням контактів між представниками різних країн, етносів і галузей діяльності. Більша увага приділяється вивченню особливостей макрокультур [1; 2; 3; 4; 5; 6], менше досліджені субкультури,

особливо професійні. Професійні субкультури являють собою унікальний феномен: у них поєднуються ознаки макрокультури, притаманної кожному окремому народу, й ознаки, що визначають сутність професії, незалежно від того в якій країні чи в якому етнічному оточенні працює фахівець. Створення повних і чітких уявлень про інтернаціональні й національно-специфічні ознаки

професійних комунікативних культур сприятиме встановленню взаєморозуміння між фахівцями тієї самої галузі різних країн і більш плідному співробітництву. Ефективне співробітництво необхідне в усіх галузях діяльності, але особлива потреба в ньому характерна для військових, адже вони стоять на сторожі захисту своїх країн, збереження миру і спокою у світі. Для України необхідність дослідження заявленої теми зумовлена соціальним контекстом: по-перше, армія України переходить на стандарти НАТО, по-друге, останнім часом українські військові часто проводять спільні маневри з представниками різних країн та альянсу НАТО. Отже, актуальність теми, якій присвячена стаття, пояснюється її відповідністю соціальним запитам суспільства, спрямованістю на розроблення важливих практичних завдань міжкультурної комунікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Звертаючись до питання про ступінь вивченості теми, якій присвячена стаття, маємо відзначити, з одного боку, наявність усіх передумов для її розроблення, з іншого – відсутність не тільки інформації про спільні й відмінні ознаки одних і тих самих професійних комунікативних культур різних країн, а й моделі дослідження питання. До передумов, на які можна спиратися в аналізі проблеми, зарахуємо декілька напрямів наукових студій: передусім створену зусиллями багатьох учених загальну теорію міжкультурної комунікації [1; 2; 4; 6; 7], переконливо обґрунтовану характеристику комунікативної особистості українського військового [8]. Питаннями, що залишилися осторонь уваги учених, поміж інших вважаємо такі: інтернаціональні й національно-специфічні ознаки в ціннісних пріоритетах професійної комунікативної культури військових; еталонна модель комунікативної особистості військового в різних країнах і її реальна модифікація; вплив мовного генофонду нації на формування комунікативної особистості військового. У межах праці ми звернемося до аналізу першого з перелічених питань, проте принагідно будемо торкатися й деяких інших аспектів.

Постановка завдання. Головною метою роботи є виявлення інтернаціональних і національно-специфічних ознак у ціннісних пріоритетах професійної комунікативної культури українських військових.

Логіка дослідження, спрямованого на досягнення мети, вимагає узагальненого викладення інформації про комунікативну культуру як фактор міжкультурної комунікації; уточнення

сутності поняття «професійна комунікативна культура», виокремлення її складників; аналіз текстів, що репрезентують ознаки професійної комунікативної культури військових інших країн та українських.

Виклад основного матеріалу. Основним матеріалом для дослідження професійної комунікативної культури військових інших країн слугували посібник для військовослужбовців [9] та американські посібники для курсантів. В аналізі комунікативної культури українських військових використані Статути Збройних сил України [10], а також спогади українських захисників, їхні висловлення в дискурсах інтерв'ю та в ситуаціях переговорів із представниками ворожої сторони.

Термін «комунікативна культура» базується на понятті «культура», яке по-різному визначається в тлумачних словниках, працях із культурології та соціології [11]. Попри відмінності, у всіх визначеннях акцентується увага на тому, що культура представлена сукупністю цінностей і норм, притаманних великій соціальній групі людей, народу загалом або нації. Саме на поданий аспект тлумачення й ми будемо спиратися в праці.

Культура відіграє значну роль в особливостях світосприйняття, які притаманні відповідному етносу, оцінці подій і вчинків людей. Усі названі ознаки зумовлюють способи комунікативної взаємодії людей у соціумі, слугують своєрідним кодексом їхньої комунікативної поведінки. Отже, комунікативна культура – це спосіб комунікативної взаємодії людей у соціумі, зумовлений сукупністю цінностей і норм, притаманних великій соціальній групі людей, народу загалом або нації. Відповідно, професійну комунікативну культуру визначаємо як спосіб комунікативної взаємодії людей, зумовлений сукупністю цінностей і норм, притаманних певній професії. Зрозуміло, що в професійній комунікативній культурі поєднуються загальнонаціональні цінності (вони є базовими) і ті, що найбільшою мірою відповідають завданням галузі чи окремої професії.

Специфіка культури позначається на концептуальній картині світу нації, яка, у свою чергу, відбивається в мовній картині світу. Це означає, що, з одного боку, мова може бути джерелом пізнання культури народу, з іншого – культура народу – джерелом пізнання мови. Ця теза переконливо доведена в багатьох мовознавчих працях [5; 12]; вона не тільки виправдовує можливість виявлення ознак професійної комунікативної культури через мовні продукти – тексти різного виду й жанру, а й стверджує коректність такого аналізу.

Серед численних визначень міжкультурної комунікації, жодне з яких не можна заперечити (вони акцентують увагу на різних дискурсових проявах комунікативних ознак [1; 2; 5]), ми обираємо те, що найбільшою мірою зорієнтоване на концептуальні засади комунікативної взаємодії, і розуміємо міжкультурну комунікацію як сукупність різних форм спілкування між особами, що належать до різних комунікативних культур.

Оскільки комунікативну культуру цементують духовні цінності й норми, звернемося до їх аналізу на матеріалі названих вище посібників. Указані посібники створені для кола читачів, які свідомо вирішили поєднати свою долю з професією військового й відчувають потребу в здобутті необхідних для цього знань і вмінь. Автори книг мали на меті познайомити читачів з основами військової справи, націлити на здобуття знань, психологічно підготувати до складнощів опанування обраної професії. Посібник «Endurance Techniques» [13] адресований офіцерам підрозділів спеціального призначення, тому й мета його створення дещо інша: не дати ази професійних знань, а допомогти військовим фахівцям удосконалити свої знання й уміння.

У всіх проаналізованих текстах описи ціннісних пріоритетів – чеснот, рис характеру, знань і вмінь, якими має володіти військовослужбовець, містяться не тільки в окремих розділах і параграфах, а майже на кожній сторінці. Розглянемо детальніше кожен посібник.

Посібник «Ranger Handbook» загалом має таку структуру: вступна частина, що складається з текстів «Присяга рейнджера», «Накази рейнджерам Роджерса», «Історія рейнджерів» [14], основна частина, що складається з 14 розділів, і додатки.

У параграфі під назвою «Присяга рейнджера» подана інформація про найвищі цінності рейнджерів: *Never shall I fail my comrades... (Я ніколи не підведу своїх товаришів); ...I will never... embarrass my country (Я ніколи не зганьблю свою країну...);* найкращі їхні моральні та фізичні якості: *...physically strong and morally straight... (фізично сильний і морально стійкий)*. Уже в присязі стверджується належність до елітарних кіл суспільства: *Ranger is a more elite soldier... I will always hold the prestige, honor... (Рейнджер – це елітний солдат... Я завжди буду підтримувати престиж, честь...)*.

Підкреслюється важливість таких якостей для військового, як мужність, цілеспрямованість і відвертість: *Courageous, committed and candid. A leader with integrity (Мужній, відданий справі*

та відвертий, абсолютний лідер). Автори посібника формують активний домінуючий тип комунікативної особистості рейнджера: вони вчать нести відповідальність за свої дії (*take responsibility for your actions*), проявляти ініціативу (*exercise initiative*), уміти оцінювати ситуацію й негайно приймати рішення (*Assess situation rapidly, make sound and timely decisions, gather essential information, announce decisions in time for Rangers to react and consider the short and long term effects of your decision*). Відзначимо, що акцентується увага й на необхідності адекватної реакції на зауваження: майбутніх офіцерів учать нормально сприймати справедливу критику (*accept fair criticism*).

Історичні факти, представлені в параграфі «Історія рейнджерів», формують патріотизм, любов до Батьківщини й готовність підпорядкувати особисті інтереси інтересам держави, розкривають моральні та політичні принципи діяльності рейнджерів. Патріотизм передбачає гордість досягненнями й культурою своєї Батьківщини, прагнення захищати інтереси Батьківщини і свого народу.

Інформація, спрямована на формування ціннісних пріоритетів, наявна майже в кожному параграфі основної частини. Приділена увага формуванню почуття товарищескості, колективізму, умінню працювати в команді.

В американському посібнику для курсантів «Webfoot Warrior Battalion Cadet Handbook» [15] майбутніх військових фахівців знайомлять із важливими якостями та рисами характеру, які повинен мати офіцер. Про моральні цінності військового свідчать уже самі назви підрозділів: *The seven army values (Сім чеснот офіцера); The warrior ethos (Ідеали воїна); Duty, Honor, Country (Обов'язок. Честь. Держава)*.

У першому параграфі перераховуються моральні якості офіцера: *loyalty, duty, respect, selfless, service, honor, integrity, personal courage (відданість справі, обов'язок, повага, самопожертва, служба, честь, чесність, відвага)*. У пункті «Ідеали воїна» говориться про пріоритети, які повинен обрати майбутній офіцер у діяльності: *I will always place the mission first (Я завжди буду ставити бойове завдання на перше місце); I will never accept defeat (Я ніколи не змирюся з поразкою); I will never quit (Я ніколи не здамся); I will never leave a fallen comrade (Я ніколи не покину пораненого товариша)*.

В аналізованому посібнику назви ключових концептів, що становлять ціннісні пріоритети військовослужбовців, у тексті виділені

графічно: *I am an Army Cadet. Soon I will take an oath and become an Army Officer committed to DEFENDING the values which make this nation great. HONOR is my touch stone. I understand MISSION first... I am the future WARRIOR LEADER of the United States Army (Я курсант армії Сполучених Штатів. Скоро я прийму присягу і стану офіцером, сповненим рішучості захищати цінності нашого великого народу. Честь – моя головна риса. Виконання завдання є першочерговою метою ... Я майбутній військовий лідер армії Сполучених Штатів).* Отже, ключовими ціннісними пріоритетами комунікативної культури військового є DEFENDING, HONOR, MISSION, WARRIOR LEADER (ЗАХИСТ, ЧЕСТЬ, СЛУЖБОВО-БОЙОВЕ ЗАВДАННЯ, ОБОВ'ЯЗОК, ВІЙСЬКОВЕ ЛІДЕРСТВО).

У посібнику «Endurance Techniques» [13] подається інформація, що в усі часи солдату доводилося миритися не лише із жахіттями війни, а й із тією обставиною, що йому самому доводиться вбивати чи бути убитим. При цьому військовий завжди повинен пам'ятати про поставлене завдання і проявляти стійкість у бою, незважаючи на хаос і шум гармат. У кожному розділі акцентується увага на моральних і вольових якостях, якими має володіти командир, причому переконливо доводиться специфіка діяльності військового командира порівняно із цивільним керівником. А такі якості військового лідера, як патріотизм, колективізм, відданість справі, сила волі, сміливість, уміння здійснювати самоконтроль, згадуються майже на кожній сторінці.

Як видно з викладеного, у всіх обстежених посібниках стверджуються такі ціннісні пріоритети комунікативної культури військового, як патріотизм, колективізм, відданість справі, сила волі, сміливість, уміння здійснювати самоконтроль.

Звернемося до аналізу цінностей, що стверджуються в Типовому базовому навчальному плані (далі – ТБНП) для офіцерів НАТО [9]: саме цей документ репрезентує ціннісні пріоритети військових інших країн, які входять до альянсу. ТБНП розроблений групою педагогів з низки країн під егідою Академії ЗС Канади за дорученням НАТО, консорціуму військових академій і науково-дослідницьких установ проблем безпеки, що працюють за міжнародною програмою «Партнерство заради миру». ТБНП підготовки командного складу розділений на три етапи: підготовка сержантсько-старшинського складу, підготовка молодшого офіцерського складу та підготовка середнього офіцерського складу.

І для кожного із цих етапів передбачається розділ «Командування, командні якості і етика», де представлена базова система цінностей, яка діє у збройних силах країн-членів НАТО. Ця система включає такі складники: патріотизм, самовіддане служіння; сила духу; особиста відповідальність; дисципліна; чесність; неприпустимість конфлікту інтересів; надійність і колективізм, повага прав людини [9, с. 20]. Перелічені базові цінності згадуються й в американських підручниках, отже, їх можемо вважати інтернаціональними ціннісними пріоритетами військових.

Аналіз підручників для українських курсантів, а також Статуту ЗС України засвідчив, що в них стверджуються ті самі цінності, що й в описаних вище. Цей факт підтверджує думку, що описані ціннісні пріоритети є інтернаціональними, вони притаманні професійній військовій комунікативній культурі як такої.

З метою виявлення національно-специфічних ціннісних пріоритетів українських військовиків звернемося до аналізу реальної комунікації, який ми провели на матеріалі публікацій на сайтах «BBC News Україна», «Тиждень.ua» та книги «АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви» (в основу книги покладені реальні історії та свідчення захисників Донецького аеропорту).

Український військовий – це уособлення сили духу, неймовірних вольових якостей і нездоланного прагнення до перемоги. На підтвердження цього факту наводимо приклад з книги «АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви»: *Можна говорити і про генетичну пам'ять, і про багато інших речей, таких як козацький дух. Як кажуть, з такими людьми я б воював. Це – козаки. Це – дух. Це – надзвичайний внутрішній дух, коли люди потрапляють в страшні обставини, але не тікають, вони в певний момент відрікаються від усього, що є в мирному житті, і готові йти до перемоги навіть ціною власного життя.* Публікації на сторінках Інтернет-видань містять підтвердження, що український військовий готовий йти на самопожертву, ніколи не зрадить і не залишить побратима в біді:

Війна змінює людину, загострює в ній головне. Я впевнений, що з тими людьми, які утримували аеропорт, можна і в саме пекло йти – вони ніколи не зрадять [16].

До ранку давали пораненим води, знайшли два рюкзаки з одягом, щоб зігрівати. На другий день, 21 числа, прив'язали до палиці «білуху», і «Свирід» пішов до сепаратистів домовлятися про госпіталізацію хлопців [17].

Аналогічні ціннісні пріоритети виявляються й у дискурсі інтерв'ю. Подамо уривок з інтерв'ю полковника ВДВ України Петра Потехіна, який розповів про виконання одного з бойових завдань. Виступаючи перед бійцями з інформацією про поставлене завдання, П. Потехін назвав найбільші духовні цінності українських воїнів: *Ми можемо не повернутись... Але ми військові люди, і помирати за Вітчизну – це наш обов'язок. І там, на Саур-Могилі, нас чекають наші товариші, їх всього десять бійців. І ніхто інший, крім нас, їх не врятує. Я сам поведу вас. Я вас не покину. Добровольці – три кроки вперед!* (Далі вже не у виступі, а в його розповіді: *І сім воїнів вийшли із строю*) [18].

Зафіксуємо ціннісні пріоритети, репрезентовані в поданих текстах: СИЛА ДУХУ, МУЖНІСТЬ, ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ, ВІРНІСТЬ ОBOB'ЯЗКУ, БРАТЕРСТВО, САМОПОЖЕРТВА.

Аналіз текстів виступів українських військових на сайтах Інтернету засвідчив, що українські військові як найбільшу цінність визнають територіальну цілісність своєї країни, тому патріотичні настрої ґрунтуються саме на захисті кордонів держави, а не влади: *Бо яка б не була у нас влада, що б не коїлося, це наша країна, і ми маємо розбиратися у всьому самі. А щоб приходили сюди чужинці, нехай навіть, як кажуть, наші брати-слов'яни, я цього допустити не можу. Нехай вони у себе самі, а ми у себе розберемося.* [16]. Це пов'язано з особливостями національного характеру. Українці, як відомо, нація волелюбна, яка плекає демократичні цінності, не зазіхає на чуже, але й за свою землю готова голови покласти.

Вчинки українських військових свідчать, що вони – надзвичайно патріотичні та щирі в любові до Батьківщини, патріотичні настрої передаються за допомогою таких висловлювань, як *«іти до перемоги навіть ціною власного життя»*, *«не боїмося вмерти за свою країну»*, *«воюємо за честь, за нашу державу»*.

Помітне місце серед ціннісних пріоритетів українських військових посідають СІМ'Я та ВІРА.

Визнання сімейних цінностей як пріоритетних змусило багатьох військових зробити свій вибір і піти *«захистити свою країну, свої родини, свій реальний чи міфічний «садок вишневий коло хати»*. Дехто згадує, що спочатку йшов боронити свою сім'ю, щоб їх не торкнулося таке горе, як війна, але потім прийшло усвідомлення масштабів того, за що ведеться боротьба. Трансформацію поглядів можемо проілюструвати такими прикладами. На початку війни один із військових згадує: *«Коли йшов на війну, то не мислив масштабами країни. Я боровся за свою сім'ю, за свій клаттик*

землі, щоб сюди не прийшла війна, щоб ні до моєї дружини, ні до дітей ніхто не міг торкнутися, щоб вони могли спокійно жити» [17]. Отже, сім'я як український національний ціннісний пріоритет притаманна й професійній культурі військових.

Віра є однією з беззаперечних цінностей українського військового, багато хто із захисників України згадує, що саме віра в Бога та молитва рятувала їх від вогню під час бою, *«з Богом»* вони йшли в бій, виносили поранених з-під завалів та обстрілів:

Коли сідаєш у БТР, який би ти не був «Рембо», яку б не мав підготовку та неймовірні уміння, там ти можеш лише молитися, бо сидиш у «консервній банці» і не можеш сховатися. Тебе везуть, і якщо попадуть – ти труп.

Єдине, що ми могли, – сидіти і молилися. Я телефонував своїм знайомим і просив, щоб вони також молилися. Кажу, зараз будемо виходити, попросить, щоб вийшли живими [16].

Українські військові демонструють приклад безстрашності перед обличчям ворога, вони не бояться смерті й готові боротися до кінця, але важко переживають утрату бойових побратимів: *«Я підготував себе до того, що вмирати не страшно, до власної смерті я був готовий. Але не до того, що буду втрачати друзів. Це найстрашніше»* [16]. *«Чудові були – і як люди, і як товариші, і як бійці. Їхню втрату дуже важко усвідомити, у це важко повірити й пережити»* [16].

Узагальнюючи викладене, відзначимо, що основними ціннісними пріоритетами українських військових, репрезентованими в текстах Інтернет-видань, є СИЛА ДУХУ, ПАТРІОТИЗМ, МУЖНІСТЬ, БРАТЕРСТВО, САМОПОЖЕРТВА, СІМ'Я, ВІРА.

Ціннісні пріоритети не є лише лозунгами чи заявами. Вони проявляються у вчинках і комунікативній поведінці представників культур, у стратегіях і тактиках комунікативної взаємодії. Проілюструємо спосіб вираження ціннісних пріоритетів на матеріалі аналізу перемовин українських воїнів із ватажком так званої «ЛНР», уже покійним Олексієм Мозговим. Перемовини були ініційовані українським журналістом, який декілька днів перебував на передовій і, відчувши на собі всю складність становища захисників України, вирішив спробувати застосувати інший спосіб урегулювання конфлікту – діалог.

З української сторони учасниками перемовин були журналіст і троє військових з батальйону «афганців» – Каміль Валетов (татарин за національністю), Олексій Сипко (українець) і Володимир Шілов (росіянин). Усі вони – громадяни

України. Терористів представляв ватажок так званої «ЛНР» Олексій Мозговий.

Перемовини проводилися з метою розпочати рух до припинення воєнних дій, бо мінські домовленості не спрацьовували. Усвідомлюючи складність миротворчого процесу в умовах, що склалися, українські воїни специфічно реалізували стратегії кооперації та співробітництва: вони запропонували пояснити свою позицію обом сторонам. У використанні названих стратегій стає помітним ціннісний пріоритет ТОЛЕРАНТНІСТЬ.

У висловленнях українських воїнів чітко виокремилися два основні ціннісні пріоритети: **ЄДИНА УКРАЇНА** і **ЩАСТЯ ДІТЕЙ**. Пояснюючи причину, що спонукала взяти в руки зброю, Кемаль Валетов говорить: *Моя Батьківщина – Україна, від Донецька до Львова. Я хочу жити в Україні, це моя країна!* (До речі, у відповідь на цю репліку терорист сказав: «*Это неважно*». Іншими словами, названу цінність він не визнає). У відповідь на ностальгію О. Мозгового за добою 15 дружніх республік, Кемаль знову звертається до тактики переконання, аргументації від факту: *Мої діти народились і вирости у вільній Україні. Вони не знають, що таке Радянський Союз, і хочуть жити у своїй країні*. Отже, заявлена ще одна цінність **ВІЛЬНА УКРАЇНА**. Думка про дітей і їхнє щастя, про вільну Україну висловлювалася протягом переговорів не один раз, що виразно показує сутність моральних цінностей українських військових.

Намагаючись нагадати опонентів про істинні цінності життя, Кемаль Валетов і Володимир Шилов використовували тактику зближення дистанції: *Я хочу розповісти трохи про себе...* У розповіді переговорник відзначив, що він невоєнна людина, займався мирною професією. Він був президентом федерації регбі України, тренував дітей, але події спонукали його стати захисником України, її суверенітету. Цей факт виокремлює ще одну національну цінність – **МИР**. Проте, незважаючи на використання еталонних миротворчих стратегій, спільного підґрунтя у сфері пріоритетних цінностей не знайдено.

Варто відзначити, що сама ідея миротворення у виступах військових не виражається прямо: вона звучить як усвідомлення необхідності перемогти у війні заради миру. Так, в одному з інтерв'ю Сашко Чуб, доброволець, який став командиром взводу, говорить:

Я мріяв про пасіку, мав намір купити хату в селі і бути самостійним, незалежним від соціуму. Робити мед і давати друзям. Але розумів, що поставлю собі пасіку, поселюся в селі, а якась паскуда прийде і скаже, що тепер це Новоросія [18].

Жодне слово з парадигми «мир» не вживається, проте в мріях описані саме реалії миру, а в поясненні рішення – необхідність захищати Україну заради встановлення миру.

Висновки і пропозиції. Обстежений матеріал дав змогу виявити інтернаціональні й національно-специфічні ознаки професійної комунікативної культури українських військових.

До інтернаціональних ознак професійної комунікативної культури військових належать такі ціннісні пріоритети: **ПАТРІОТИЗМ, КОЛЕКТИВІЗМ, СИЛА ВОЛІ, СМЛИВІСТЬ, МУЖНІСТЬ, ОБОВ'ЯЗОК, САМОПОЖЕРТВА**.

Національно-специфічними цінностями є такі: **ЄДИНА УКРАЇНА, ВІЛЬНА УКРАЇНА, ЗАХИСТ УКРАЇНИ, ЩАСТЯ ДІТЕЙ, МИР, БРАТЕРСТВО, СІМ'Я, ВІРА**.

Ціннісні пріоритети цементують професійну комунікативну культуру, проте не вичерпують її. Численна кількість питань потребує глибокого осмислення. До них ми зараховуємо такі: інтернаціональні й національно-специфічні ознаки в аналізі комунікативних культур за моделлю Хофстеде (дистанція влади; колективізм – індивідуалізм; маскуліність – фемініність; уникання невизначеності); вплив мовного генофонду нації на формування професійної комунікативної культури військового; еталонна модель комунікативної особистості військового в різних країнах і її реальна модифікація й багато інших. Перелічені питання розглядаємо як перспективи дослідження обраної нами теми.

Список літератури:

1. Грушевицкая Т. Г., Попков В. Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации : учебник для вузов / под ред. А. П. Садохина. Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 352 с.
2. Куликова Л. В. Межкультурная коммуникация: теоретические и прикладные аспекты. На материале русской и немецкой лингвокультур : монография. Красноярск : РИО КГПУ, 2004. 196с.
3. Льюис Р. Д. Деловые культуры в международном бизнесе. От столкновения к взаимопониманию. Москва : Дело, 2001. 448 с.
4. Мовна комунікація в діяльності сил охорони правопорядку: Теоретичні засади галузевої комунікації : монографія / за ред. Л. М. Пелепейченко. Харків : АВВ МВС України, 2009. 272 с.

5. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учебное пособие. Москва : Слово/Slovo, 2000. 264 с.
6. Почепцов Г. Г. Теория и практика коммуникации. Москва : Рефл-бук ; Киев : Веклер, 2001. 352с.
7. Hofstede G. Culture's Consequences. International Differences Work-Related Values. Beverly Hills etc., 1984. 354 p.
8. Комунікативна особистість військовослужбовця Національної гвардії України в сучасному соціальному контексті : монографія / Л. М. Пелепейченко та ін. ; за ред. Л. М. Пелепейченко. Харків : Національна академія НГУ, 2014. 221 с.
9. Generic Officer Professional Military Education REFERENCE CURRICULUM: веб-сайт. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2015_10/20151013_151013-generic-officer-eng.pdf (дата звернення: 03.08.2018).
10. Статути Збройних сил України : збірник офіційних текстів законів станом на 1 листопада 2018 р. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 528 с.
11. Подольская Е. А., Иванова К. А., Лихвар В. Д. Культурология : учебное пособие для студентов вузов. Харьков : НФаУ : Золотые страницы, 2003. 160 с.
12. Гумбольдт фон В. Характер языка и характер народа. *Язык и философия культуры* / В. фон Гумбольдт. Москва : Прогресс, 1985. С. 370–381.
13. McNab C. Endurance Techniques: Sas Training Manual. Diane Pub Co, 2001. 192 p.
14. Ranger Handbook / Ranger training brigade. United States Army Infantry School Fort Benning, 2000. 248 p.
15. Webfoot Warrior Battalion Cadet Handbook / University of Oregon ROTC. Department of Military Science, 2003, 30 p.
16. АД 242. Історія мужності, братерства та самопожертви. Харків, 2016. 352 с.
17. Як «Моторола» вбив полоненого «кіборга» – розповідь очевидця. *BBC News Україна* : веб-сайт. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/04/150415_branovytsky_death_witness_sova_interview_vs (дата звернення: 29.08.2019).
18. Схватка за Саур-Могили. *Liga.net* : веб-сайт. URL: https://project.liga.net/projects/saur_mogila/ (дата звернення: 30.08.2019).
19. Подивився «Кіборгів», немов повернувся в ДАП. *Тиждень.ua* : веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/Columns/50/205920> (дата звернення: 29.08.2019).

Pelepeichenko L. M., Revutska S. M., Rybiak V. V. PROFESSIONAL COMMUNICATIVE CULTURE VALUES OF UKRAINIAN MILITARY MEN: INTERNATIONAL AND NATIONAL SPECIFIC FEATURES

The article is dedicated to the analysis of international as well as national specific values which determine professional communicative culture of Ukrainian military men. It is stated that the values are the basis of any communicative culture as they form the outlook and the ways of communicative interaction undertaken in the process of intercultural communication and in communication of the representatives belonging to the same communicative culture. The article views professional communicative culture as a communicative interaction of people sharing the same values and norms of a particular profession. It is proved that professional subculture is unique because it combines not only the features of macro-culture of a particular nation, but also represents the features which define the essence of a profession regardless of national and ethnic background a specialist belongs to. Analysis of international values and their influence on professional communicative culture of military men is based on the texts from handbooks and textbooks for American cadets and NATO officers. International values of Ukrainian military men have been defined on the basis of the Statutes of the Armed Forces of Ukraine. To determine national specific values of Ukrainian military men there have been used not only the above-mentioned Statutes but also the utterances and speeches of Ukrainian military men represented in their interviews, recollections and negotiations. It is stated that Ukrainian military men share international values which characterize military communicative culture as itself. They are patriotism, teamwork, willpower, courage, bravery, responsibility and self-sacrifice.

It is proved that national specific values include united Ukraine, independent Ukraine, defense of Ukraine, happiness of children, peace, brotherhood, family and faith. National specific values are manifested in communicative behaviour of Ukrainian military men and communicative strategies and tactics of their interaction. Clear and full view of professional communicative culture of military men will facilitate mutual understanding between representatives of Armed Forces of different countries and their future efficient cooperation.

Key words: *intercultural communication, macro-culture, subculture, professional communicative culture, values, cultural norms, communicative interaction, international features of communicative culture, national specific features of communicative culture.*